

E TÁJ NEM ISMERI A SÚLYTALAN DÍSZEKET

BÖNDÖR PÁL: *Karszt.*
Symposion Könyvek 39.
Forum, Újvidék, 1974.

Ahogy az utolsó vers elolvasásával bezárul a kör, amely a kötet 48 versének pontjaiból tevődik össze, s a horizont arbronsára feszül a kék ég, bura alá Böndör Pál költészetének légköre — a magaslati levegő valamiféleképp Lubarda festményeinek szín- és formavilágával telítődik. Nemcsak a kötet címe váltja ki a gondolatársítás visszhangját, hanem a nyelvi és képi kifejezés rokonsága is. Ugyanaz a szikár, dísztelen ábrázolási mód, amely mintegy a motívumot engedni szóhoz jutni, a maga mivoltában papírra vagy vászonra segíteni, nem kiegészíteni, nem megváltoztatni, nem színeznii, sem szépitni.

*Eső veri a sziklákat, mállik
a betűkről az ékezet. Sehol
egy fűszálat. Kőházak. A táj
nem ismeri a súlytalan díszeket.*

*Tömondatokban beszél a szél.
Kavicsként a szó
a szikláknak. Jelszók nélkül
visszhangzik odébb a világnak.*

(karszt)

Mint egymás mellé húzott, párhuzamos, merőleges vonalak a gondolatok. Közöttük látszólag semmi kapocs. Az elvont és a konkrét viszonyát az olvasó hivatott megállapítani: a kötőszavakat kitenni. Együttműködés költő és olvasó között.

Öt alcím, vagy kulcsszó köré csoportosulnak a versek: *Szeles idő; Szereposztás, szöveggyűjtemény; Műveletek; Edzéslehetőségek; Karc.* Az alcímek nem mindig a legjelentősebb költemény címével azonosak, hanem megjelölik a „zászlóalj” jellegét: *Szeles idő, Műveletek, Karc.*

Az olvasót tanácsolanná tehetik az idegen nyelvű címek, amelyeknek magyarázatát sajnos hiába reméltem a könyv végén: *in parantesi, fuge magna, „Ich bin ein Dichter”, au courant, ex abrupto.* Talán

mégis kellene magyarázat. Ez persze nem a költőnek, hanem a szerkesztőnek a dolga. Hány nyelv ismerete is szükséges a megfejtéshez? Pedig csak hevenyészett a válogatás, hiányzanak belőle az idegen személynevek is, melyeknek vonatkozása mindenképpen fontos, ha már címbe, versbe kerültek.

*Ennél a pontnál,
a jelszó, amely ide vezetett,
legyen az én titkom,
vége, vége, vége
valaminek.*

[12 vége (x)]

Csupa ismeretlen. Csak a pont, ahol áll, nem. Ahonnan jön és a jelszó, amely oda vezetette, titok. Tehát az egyedül ismert ponton valami ismeretlen, kifürkészhetetlen véget ér. A további fejtegetés, magyarázat fölösleges. A költő újra az olvasó közreműködésére számít.

A *Karc* gyűjtőcím alatt a parsorosok kaptak helyet. A szó és a mondat itt főszereplővé lép elő:

a.) *Hófedte kert! — ne
csodálkozz vissza lúdbőr-
ző mondatomra.*

(haiku)

b.) *A huzat becsapja az ajtót,
kettévágta a mondatot.*

(küzsködés mondattal)

c.) *Gyűjtsd meg a szavad,
éjjenek a körülmények!*

(gyűjtsd)

Közben az első idézett háromsorosnál a vers „skulalakja” is megroppan. Ahogy beszakad a friss jég és egy szilánk a láb elé pattan, úgy röppen át az új sor kezdetére az egy szótag. Miért? — kérde. Miért ne? — kérdez vissza a költő. A szó nem tabu. Határai nem sérthetetlenek. Különösen nem a költő számára, aki nemcsak drótként hajlítja a nyelvet, gondolatainak arabszkejt követve, hanem alá is

rendeli magát, képzeletét a nyelv nyújtotta véges lehetőségeknek.

A verscsoportok közein pedig fekete alapon cikázik a villágos és ritka vagy egyre sűrűbb, összetettebb vonalvezetésű, drótgubancokra emlékeztető illusztráció.

A kötet leghosszabb verse az *Edzéslehetőségek*. Es a hosszú, a leghosszabb vers hova vezet? A modern élet nyüzsgő szövevényébe, amelyben lényegbevágóan fontos szálai a triviális fonalait keresztezik. A történések gyors egymásutánja is inkább nevezhető rohanásnak valami felé. Az *Edzéslehetőségek*: a különböző szinteken és hullámhosszakon viharzó „csonttörő élet” még a mély lélegzés, tizórás alvás és ötszöri evés ellenére is előbb-utóbb a végbe tonkollik, a „harcosok” eredetére való tekintet nélkül. A logika helyenként tótágast áll: meg kell szorozni a bögréket, tényérokat, lábasokat; megsárgult csipkefüggő-

nyöket ragozni; az üzenetek viszont a mosdó ikékitős vizébe toccsannak. Collage bizarr elemeit vehetjük szemügyre, ha közelebb lépünk, de az egész összhatása sem marad el.

Ez a napsújtotta vidék, amelybe Böndör Pál kötete betekintést nyújt, józanságában szinte kegyetlen, szenttelen, velőkig ható. Seholy egy fa lágyabb kontúrja. Pedig az olvasó szinte vágyik lombja alá. Olyan jó a 85. oldalról ezt a két „érzemes” sort beszipantani, forrás vízének illata talán:

*Érzem a kövek és bogarak szagát,
a letaposott fűszálakat egyenként.*

(*érzem*)

Szabad-e ezt a lakonikus vallomást egy újabb kötet előfutárjának tekinteni? Az érzelem ilyen implicit megnyilatkozását palackpostának?

VIRÁG ÁGNES

SZOBROKBAN ÉLŐ MARADANDÓSÁG

Baranyi Károly élete és művei.

Forum. Újvidék, 1974.

Vannak könyvek, melyeknek megjelenése ünnepet és egyben ajándékot is jelent. A szerző, az olvasó számára is egyaránt. (Most azokra gondolok, akik igazán szeretik a könyvet!) Az ember már ilyen előlegezett tisztelettel, valami belső melegséggel veszi kezébe, s így is lapozgatja, mert tudja, hogy ez, amit olvas, az ismeretekben, élményekben való gazdagodásán túl az Időnek is szól, hogy a távolabbi jövőben is hírt adjon egy küzdelmes kor roppant erőfeszítéseinek maradandó eredményeiről.

Ezért az ilyen mű a számadásnak egyik legszebb és legértékesebb közlési formája.

Baranyi Károly szobrászművész életének nyolcvanadik évében érte az a minden röpke kritikát, terjedelmesebb méltatást felülmúló, s egy-egy retrospektív tárlat sikerénél is tartósabb elismerés, hogy életrajzával együtt díszes kiadásban megjelent műveinek albuma, amely alkotói pályájának kiemelkedő munkáit színes és fekete-fehér reprodukciókban megőrökíti. Igen, ez már régi, s szerte a világon érvényben lévő gyakorlat: az írónak alkonyodó éveig kell várnia, mire műveinek gyűjteményes kiadása megjelenik (ha ugyan még életében erre sor kerül), a képzőművésznek pedig egy ilyen kivételes értékű mű-